

Centraladministrasjonen og postensuren i okkupasjonstiden

Under en rettsak fornylig blev der fremlagt en del dokumenter, som vil være av særlig interesse. Det gjelder postensuren under okkupasjonen og centraladministrasjonens forhold til denne.

POSTSTYRET Rundskriv nr. 191. Post, jnr. 2846/1941 A

RUNDSKRIV TIL POSTMESTRENE
Hemmelig post- og telegramkontroll.

Den 10. oktober 1941 har Politidepartementet utferdiget en midlertidig forordning sålydende:

«I samråd med ministeren for Justisdepartementet bestemmes:

§ 1. Lederen av Sikkerhetspolitiet bemyndiges til å sette i gang undersøkelse av post- og telegrafsendelser og å holde tilbake sanne når det finnes påkrevet av hensyn til rikets sikkerhet eller for opretholdelsen av den offentlige ro og orden.

Lederen av Sikkerhetspolitiet fastsetter de nærmere forskrifter for denne kontroll.

§ 2. Overtredelse av denne forordning eller de forskrifter som utferdiges med hjemmel av den, straffes med bøter eller tjenestetap eller med fengsel inntil 6 måneder.

§ 3. Kongelig resolusjon av 2. februar 1940 om kontroll med post- og telegrafsendelser og forskrifter utferdiget med hjemmel av 29. mars 1940 opheves.

Lederen av Sikkerhetspolitiet har den 27. oktober 1941 utferdiget nærmere forskrifter for denne kontroll. Avtrykk av disse forskrifter følger som bilag til dette rundskriv.

Politidepartementet uttaler i skriv av 1. november 1941 bl. a.:

I medhold av forskriftenes §§ 2 og 4 er statspolitichefen og de ham underordnede politilembdsmenn (politinspektører og politifullmektiger ved statspolitiet) gitt bemyndigelse til å la foreta undersøkelser av post- og telegrafsendelser, til å forlange tilbakeholdt og utlevert sådanne sendelser samt å bli meddelt mulige opplysninger for øvrig. Ennvidere er statspolitichefen og de ham underordnede politilembdsmenn gitt bemyndigelse til å treffe endelig beslutning om tilbakeholdelse av post- og telegrafsendelser av hensyn til rikets sikkerhet eller rikets indre ro og orden.

Til orientering for det sørede departement meddeles at statspolitichefen har sitt sete i Oslo hvor statspolitietets hovedavdeling er. Ennvidere er det opprettet statspolitavdelinger i Stavanger, Bergen, Trondheim, Tromsø og Kirkenes, der i almindelighet står under kommando av en statspolitilembdsmann (Statspolitifullmektig).

Bestemmelsen i forskriftenes § 2, 3det ledd, om tjenestemennenes plikt til å tilbakeholde mistenkelige sendelser, gjelder alle straffbare handlinger, og er ikke som tidligere begrenset til de i straffelovens § 139 opregnede større forbrydelser.

Av

direktør Lorentz Vogt

Bestemmelsen har i første rekke tatt sikte på å hindre at sendelser av åbenbart forbryderisk natur og spesielt av politisk art, skal kunne passere post- og telegrafverket uten at dets tjenestemenn hadde plikt til å skride inn. For at vedkommende tjenestemann skal ha plikt til å skride inn forutsettes det i forskriftene at det må foreligge et forhold som vedkommende tjenestemann ut fra sitt daglige arbeide og etter sitt kjensskap til adressaten, avsenderen eller overbringeren eller på grunn av sendelsens hyppighet eller av andre grunner må forstå gir mistanke om at det foreligger et straffbart forhold. Det må således foreligge et særlig forhold som gir grunn til mistanke for at vedkommende tjenestemann er pliktig til å tilbakeholde sendelsen.

Hr. postmesteren anmodes om å gjøre de posttjenestemenn som skal utføre kontrollen, kjent med nærværende rundskriv med bilag.

Ett eksemplar med bilag tilstilles bl. a. hver poståpner i Deres distrikt.

Det bemerkes at foranstående bestemmelser ikke gjør endring i de regler om kontroll av korrespondens som er innført i Poststyrets rundskriv av 20. august d. år nr. 120. Jfr. Postreglement kap. III, § 32 og kap. V, § 29 b og Poståpnerreglement kap. III § 32 og kap. V, § 28 b.

For Postdirektøren
Sten Haug.

Underskriveren Sten Haug er etter frigjøringen utnevnt til postdirektør. Bilaget som er undertegnet av nazisten Oliver Møystad vil sikkerlig også leses med interesse:

Bilag til Poststyrets rundskriv nr. 191 av 14. november 1941.

FORSKRIFTER FOR HEMMELIG POST- OG TELEGRAMKONTROLL

§ 1.

Post- og telegramkontroll settes i verk av lederen av Sikkerhetspolitiet og utføres av ham eller en ham underordnet embdsmann etter lederens nærmere bestemmelse.

Undtatt fra kontroll og tilbakeholdelse er post- og telegrafsendelser til og fra tyske myndigheter.

§ 2.

Postmester - poståpner - telegrafbestyrer plikter etter skriftlig, i påtrengende tilfelle etter muntlig begjæring fra lederen av Sikkerhetspolitiet eller den ham underordnede politilembd- eller tjenestemann som måtte være bemyndiget, å gi politiet adgang til å foreta undersøkelser av post/telegrafsendelser, og etter skriftlig eller muntlig oppgave fra samme myndighet å tilbakeholde og utlevere post- og telegrafsendelser og gi muntlige opplysninger for øvrig.

Post og telegrafverket — postapnere gjennom det overordnede postkontor — skal også uten oppfordring holde tilbake og sende over til statspolitichefen eller nærmeste avdeling av statspolitiet alle post- og telegrafsendelser som vedkommende funksjonær under sitt daglige arbeide og etter sitt kjensskap til adressaten, avsenderen eller overbringeren eller på grunn av sendelsens hyppighet, utseende eller av andre grunner måtte finne mistenkelig, som f. eks. trykte eller på annen måte mangfoldiggjorte illegale skrivelser.

§ 3.

Ved kontrollen skal alltid 2 politifunksjonærer være tilstede. Foregår kontrollen på post/telegrafkontor, skal dessuten minst 1 post/telegraf-funksjonær være tilstede. Kontrollen må utføres så hurtig som mulig og på en slik måte at post/telegrafverkets arbeide ikke sinkes eller vanskeliggjøres mer en strengt nødvendig.

§ 4.

Lederen av Sikkerhetspolitiet eller den han dertil bemyndiger avgjør hvorvidt post/telegrafsendelser blir å holde tilbake av hensyn til rikets sikkerhet eller rikets indre ro og orden.

For hver sendelse som holdes tilbake gies særskilt kvittering av politiet.

§ 5.

Sikkerhetspolitiet fører fortegnelse over de lukkede brev, postsendelser for øvrig og telegrammer som åpnes i kontrollstemed eller som holdes tilbake. Fortegnelsen skal angi datum for kontrollen, adressatens og avsenderens navn og resultatet av undersøkelsen. Gjenpart av fortegnelsen sendes hver måned til lederen av Sikkerhetspolitiet hvis fortegnelsen føres av andre enn ham selv.

Post- og telegrafsendelser som ikke holdes tilbake skal snarest og senest innen 1 uke sendes tilbake til post/telegrafverket så uselvig forsinkelse kan undgås.

§ 6.

Enhver som får med denne kontroll å gjøre, må tahtia den strengeste diskresjon, jfr. strl. § 121.

Politidepartementet, Lederen av Sikkerhetspolitiet.
Oslo den 27. oktober 1941.
Oliver Møystad.

Juel Røstad.

Det viser sig, et poststyrelsen har følt sig lite vel ved den måte, hvor på censuren blev gennemført, hvad der fremgår av vedlagte cirkulære av 16. desember 1942.

POSTSTYRET Rundskriv nr. 157. p. s. jnr. 8621/1942 A

Oslo den 16. desember 1942.
RUNDSKRIV TIL POSTMESTRENE
Kontroll av post.

Poststyret har i længere tid ført forhandlinger med politiet om en

bedre måte å foreta kontrollen av post på. Det var således foreslått fra Poststyrets side å forsynne de postbøker som har vært gjenstand for kontroll med merker som viste at kontroll hadde funnet sted, t. eks. stemplede papirstrimler, e. l.

Politiet har fremholdt at dette f. t. ikke lar sig gjøre, da den midlertidige forordning av 10. okt. 1941 — jfr. rundskriv nr. 191 av 14. november 1941 — uttrykkelig nevner at kontrollen skal være hemmelig.

Det eneste som kan gjøres er at postmestrene innberetter tilfelle, hvor kontrollen ikke foregår overensstemmende med de gitte forskrifter.

Man skal henstille til postmestrene å innberette hertil, om slike tilfelle skulde inntraffe.

For Postdirektøren.
Sten Haug.

Av en viss interesse kan også følgende rundskriv være:

78 Rundskriv nr. 14.

1941 A
p. s. jnr. 496/1941 B
POSTSTYRET

Oslo den 30. januar 1941.

Rundskriv til postmestrene.

Plakatopslag.

Kultur- og Folkeoplysnings-Departementet har utferdiget et opslag om «Den nye norske hilsen», som bl. a. skal slås op i alle postkontorer og poståpnerier. Opslaget er utgitt med tekst på bokmål og nynorsk.

Idet man ber Dem om å sørge for at plakaten blir slått op ved poststedene i Deres distrikt, oversendes hermed en del opslag.

For Postdirektøren.
Oskar Homme.

Underskriveren Oskar Homme er nu regnskapschef i Poststyrelsen.

Der har likesålidt med offentliggjørelse av ovenstående som med tidligere artikler vært hensikten å rette noe angrep på eller kritikk mot enkeltpersoner eller institusjoner for deres opreden i okkupasjonstiden. Deres stilling har vært vanskelig — meget vanskelig. Det fremgår dessuten av cirkulæret av 16. desember 1942, et postdirektør Sten Haug har gjort et meget vel planlagt forsøk på å få hele censuren undergravet.

Men likeså sikkert er det, at var de ovennevnte cirkulærer, som de andre tidligere offentliggjorte fra andre administrasjonsgrener blitt gjort kjent like etter frigjøringen, vilde opgjøret ikke fått den form, det nu har fått. Man vilde ha forstått, at kompromisspolitikken — samarbeidslinjen — var det offisielle Norges politikk ikke alene i administrasjonsrådstiden men lenge utover denne. Det vilde ha gitt et annet syn på utviklingen. Man hadde måttet ianseskranke rettsforfølgelsen til de virkelige forbrytere, mens den nu har flytt over alle grenser.

Ennu savner man en offisiell utgave av alle de cirkulærer, som utgitt fra centraladministrasjonens side undertegnet eller parafert av gode jøssinger i høiere ledende stillinger. Det er tilfeldig, hvad der kommer. Men et rettsopgjør skal likesålidt som andre opgjør være preget av tilfældigheter. Det virker dessuten urettferdig til alle sider — også overfor de embdsmenn, hvis cirkulærer kommer frem. Disse blir da lett stående som mindre sterke enn andre, mens de alle var ofre for en og samme mentalitet.

LORENTZ VOGT

100185